

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Сакральне: від наукової дефініції до практики

Тарасова Валентина, Ковалевська Ірина

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ САКРАЛЬНИХ КАТЕГОРІЙ В ТУРИЗМІ

Духовна сфера людини завжди відчувала енергію та специфічні стани завдяки впливу енергії так званих «місць сили», культових та археологічних об'єктів, сакрального мистецтва та архітектури, сакральних образів та символів, сакральних текстів, музичних звуків та сакральних дій. Глибоко віруючі люди вважають найголовнішим у житті взаємозв'язок, спілкування з Вищими Космічними Силами, Світовим Розумом, Богом. Сакральний світ людини, етносу існував ще до появи релігій.

З появою релігійного сакрального туризму в людей з'явилася можливість ознайомитися з найвищими священним цінностями та дивовижними заповітними сокровенними таємницями, а також наблизитися до Бога, відчути його благодать, отримати сподівану допомогу. Сакральний туризм є одним із найстаріших і, водночас, одним із найновіших різновидів туризму. Початок сучасного сакрального туризму для країн західного світу належить до 1980-х років. Коріння сакрального туризму походить від паломництва, (подорожі) з метою поклоніння святим і сакральне значимим місцям.

Під *сакральним туризмом* розуміють духовно-екологічні маршрути та тури сакральними місцями, з відвідуванням релігійних культових та археологічних об'єктів (кургани, мегаліти, наскальні малюнки, храми тощо). Розвитку його популярності сприяла наявність релігійних святинь, пам'яток духовної культури та сакральної природи, духовно-моральний стан населення. До сакрального туризму відносять переважно всі види туристичних послуг, що стосуються релігії, різноманітних містичних і незрозумілих явищ і традицій. Тому в релігійному туризмі актуальним є розгляд сутності сакральних понять та категорій, таких як: сакральне, сакралізація, десакралізація, ресакралізація, сакральний простір, сакральні об'єкти, сакральне мистецтво, сакральна архітектура, сакральний образ, сакральні символи, сакральний час, сакральні тексти, сакральні дії.

Сакральне (від лат. священне, присвячене богам) – все те, що має відношення до Божественного, релігійного, небесного, потойбічного, містичного.

Сакральне наділене Божою благодаттю (релігійна віра, таїнства, церква, особи зведені в священницький сан, об'єкти, речі і дії, що відносяться до релігійного культу) [1]. Сакральне означає внутрішній, священний, святий, потаємний, духовний, особистий світ людини, групи людей, суспільства. Сакральне включає не лише сферу релігійного, а й широкий спектр уявлень, що відносяться до магії, езотерики.

Сакралізація – любий процес або дія набуття святенності, наповнення сакральним характером, зворотний процес має назву десакралізації, також можливе повторне набуття сакральності, що було десакралізоване – ресакралізація [2]. Релігійний підхід до сакралізації в першу чергу пов'язаний з дивами, видіннями, діяннями засновників релігій або святих, а також із центрами духовного життя. Це характеристика речей, істот, явищ, що стосуються релігійного культу, церковних таїнств, поклоніння чи найвищих ідеалів.

Сакральним простором є середовище спілкування людини з вищим, Божественним та потойбічним Світом (Свята Земля – Єрусалим, Афон, Рим та ін.).

Сакральні об'єкти – це об'єкти, що мають як матеріальний вимір (сакральне місце, «місце сили») так і духовний (святе, священне місце), які певним чином впливають на людину. Сакральними можуть бути будь-які сакралізовані природні об'єкти (вершини гір, скелі, долини, урочища, печери, гаї, дерева, ріки, озера, джерела, водоспади та ін.), що визнані священними і використовуються для здійснення культових (ритуальних) дій. До рукотворних святинь належать храми, ікони, місця, пов'язані з принесенням жертв, місця погребіння; також різні речі, що належали святим та з часом стали реліквіями [3].

Сакральне мистецтво (музичне, образотворче, літературне) – це символічне мистецтво на релігійну тематику, що тісно пов'язане з вірою в Бога, з релігійними обрядами, релігійним життям, символізмом божественної сили: всі художні предмети, які стосуються богослужіння, переважно церковне начиння (ікони, картини, полотна на склі та ін.). Це в основному стосується й архітектурного образу і внутрішнього оздоблення церковного мистецтва. Завдання сакрального мистецтва полягає у тому, щоб піднести рух душі над рухом розуму. Завдяки впливу сакрального мистецтва духовна людина завжди відчувала енергію та специфічні стани [4].

Сакральний образ – комплекс уявлень про існування святих, чим церква впливає на свідомість людини, змушує переживати таємничу присутність надприродного, божественного; завдяки слову, пронизує душу й серце особистості. Сакральний образ сфокусовано в іконах, в яких уявлення про святих перетворюються в чуттєво-доступні форми (візуальні, слухові, тактильні).

Сакральні символи є найважливішим медіатором сакрального, що відіграють роль стимулятора для виникнення ідеї у свідомості людини. Використовують для приховування зображення під символами (голуб, риба, змія, дракон, пальма і т. д.) щоб приховану ідею уберегти від зневаги ворогами. Сакральне – з релігійної точки зору є невидимим й може передаватися тільки завдяки символічним формам. Символ – це не просто будь-який знак, це образ, що має форму і наділений значенням. Містичні символи поділяють на особисті (атрибути богів, священні рослини і тварини) і абстрактні, зазвичай це прості геометричні фігури (хрест, трикутник, коло, квадрат) чи їхні комбінації. За допомогою мови символів виражається почуттєве сприйняття людиною навколишнього світу.

Музичний звук (символ) символізує причетність до вічного. Його спосіб існування – час. Тому співу священних віршів у світових релігіях завжди було приділено особливу увагу. Спів віршів священних Вед, спів псалмів сприяють концентрації душі на священному об'єкті, входженні її у чисту суть, що не потребує у свого вираження якихось просторових символів.

Часовість відносно сакрального є символічним виміром вічності. Всі часові види мистецтва більш причетні до вічності, ніж словесні або пластичні. Цей «часовий» символ є засобом протистояння силам зла, силам руйнування, хоча сам по собі час є не що інше, як здійснення цього руйнування.

Сакральні тексти містять основи релігійного вчення і можуть бути об'єктом поклоніння. Читаючи або слухаючи літературні твори сакрального мистецтва, людина збагачує свій духовний світ, формує власні погляди тощо.

Сакральні дії – це, як правило, богослужіння та релігійні обряди. Основна їх перевага в синергетичних ефектах сакральних програм, що формують культуру та духовності, здійснюють виховну роботу, спрямовану на молоде покоління.

Отже, загальною основою сакрального туризму є вірування, що молитва або обряд, пов'язані з певним місцем їх здійснення, природним чи рукотворним об'єктом, що має відношення до божества або певного явища.

Інститутам, що займаються туристичною діяльністю в регіоні, необхідно усвідомлення відмінностей, що існують між паломництвом, релігійним та сакральним туризмом.

На відміну від масового туризму, основна перевага сакрального туризму полягає не в отриманні прямої економічної вигоди, а в синергетичних ефектах сакральних програм. Йдеться про формування культури та духовності, виховної роботи, спрямованої на молоде покоління.

1. Сакральне / Вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

2. Сакралізація / Українська Релігієзнавча Енциклопедія. URL: <https://ureonline.info/encyclopedia/sakralizatsiya>
3. Шудляк Н. Сакралізація природних об'єктів у духовній культурі українців поділля // Етнічна історія народів Європи. – Випуск 50. – К., 2016. – С. 98-104.
4. Меднікова Г. Сакралізація культурних практик повсякденності // Культурологічна думка. – Том 16. - № 2. – 2019. – С. 164-174.